

Король метеорологічного моніторингу:

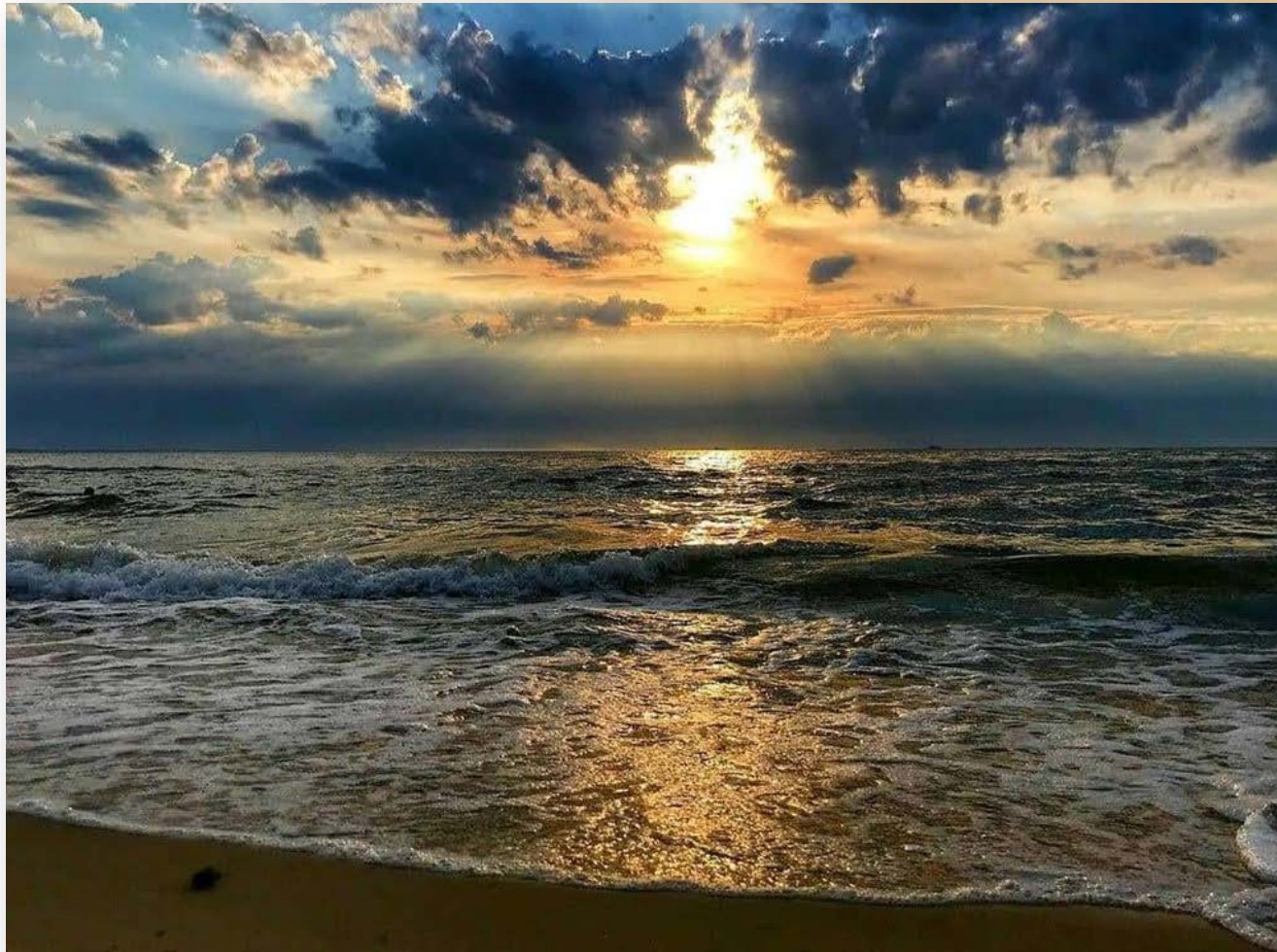
до 150-річчя з дня народження професора

ОНУ імені І. І. Мечникова

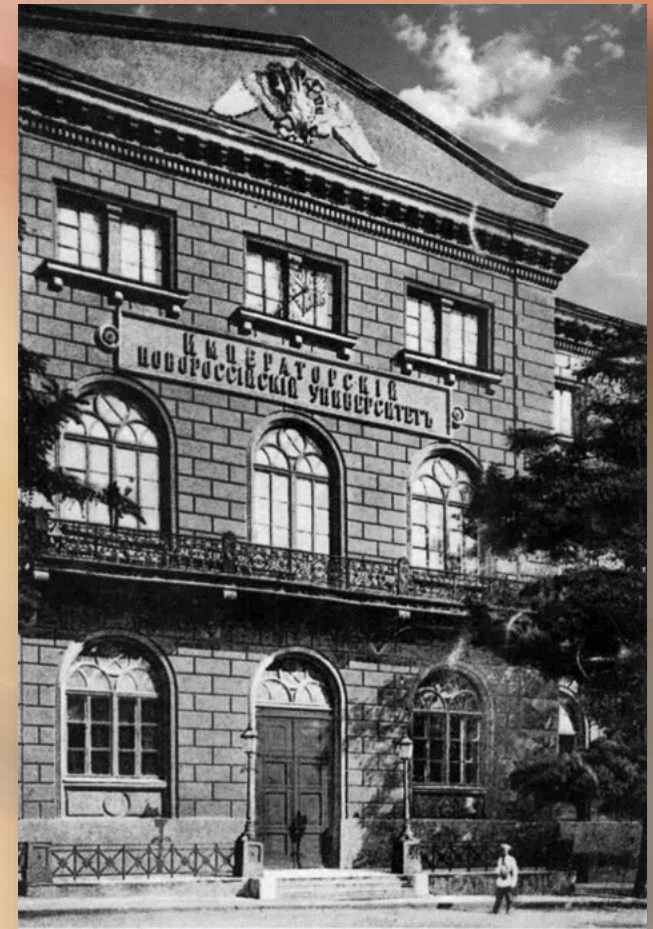
Ігнатія Яковича

Точидловського

(1871–1942)

1 червня виповнюється 150 років від дня народження Ігнатія Яковича Точидловського (1871–1942), геофізика, професора Новоросійського університету.

Народився Ігнатій Якович у с. Прохоровому, Тираспольського повіту, Херсонської губернії (нині – Іванівський район, Одеської області). Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету у 1893 р.

За клопотанням свого вчителя, першого російського-українського метеоролога-геофізика, ініціатора застосування математичних та експериментальних методів у метеорології, д-ра фізичної географії (1884), члена-кореспондента Імператорської Санкт-Петербурзької Академії наук (1910), професора Новоросійського університету (1881–1907) **О. В. Клосовського** був зарахований лаборантом при фізико-математичному факультеті, де виконував обов'язки лекційного лаборанта, проводив практичні заняття зі студентами фізичного та природознавчого відділень та студентами-медиками.

**Клосовський Олександр Вікентійович
(1846–1917)**

Основатель и первый заведующий Магнито-Метеорологической обсерватории Императорского Новороссийского университета Заслуженный Профессор А. В. Клоссовский.

Штатнаго наблюдателя И. Я. Точидловскаго.

Fondateur et premier Directeur de l'Observatoire Magnétique et Météorologique de l'Université Impériale à Odessa Professeur Émérité A. W. Klossowsky.

Par l'observateur I. J. Totchidlowsky.

Въ концѣ 1907 года Магнито-Метеорологическая обсерваторія понесла тяжелую утрату въ лицѣ своего руководителя заслуженнаго профессора Императорскаго Новороссійскаго университета Александра Викентьевича Клоссовскаго. Инициаторъ и строитель обсерваторіи, посвятившій ей всѣ лучшіе годы своей жизни, непрерывно руководившій дѣятельностью обсерваторіи со времени ея учрежденія, вложившій въ это дѣло всю свою душу и потратившій здѣсь все свое здоровье, Александръ Викентьевичъ, вышелъ по болѣзни въ отставку и разстался съ дѣтищемъ имъ созданнымъ, выращеннымъ и взлелѣяннымъ на пустынномъ берегу Малаго Фонтана

Всякому, кто слѣдилъ за жизнью Магнито-Метеорологической обсерваторіи, хотя бы по „Лѣтописямъ“, хорошо извѣстно, что мысль профессора А. В. Клоссовскаго создать на югѣ Россіи центральную опорную магнито-метеорологическую станцію для огромнаго Юго-Запада нашего отечества, встрѣтила, въ свое время, такія препятствія, что только желѣзная воля и неутомимая энергія Александра Викентьевича могли преодолѣть всѣ тѣ преграды, какія ставились, со всѣхъ сторонъ, на пути къ осуществленію этой идеи. Въ юнѣ 1891 года Александру Викентьевичу удалось, наконецъ, приступить къ постройкѣ самого зданія и оборудованію его главнѣйшими приборами, такъ что съ 1892 года въ обсерва-

Точидловский И. Я. Основатель и первый заведующий Магнитно-Метеорологической обсерватории Императорского Новороссийского университета, заслуженный профессор А. В. Клоссовский / И. Я. Точидловский // Зап. Имп. Новорос. ун-та Физ.-мат. фак. - 1910. - Вып. 1. - С. 9 - 12.

Шифр: 41/24

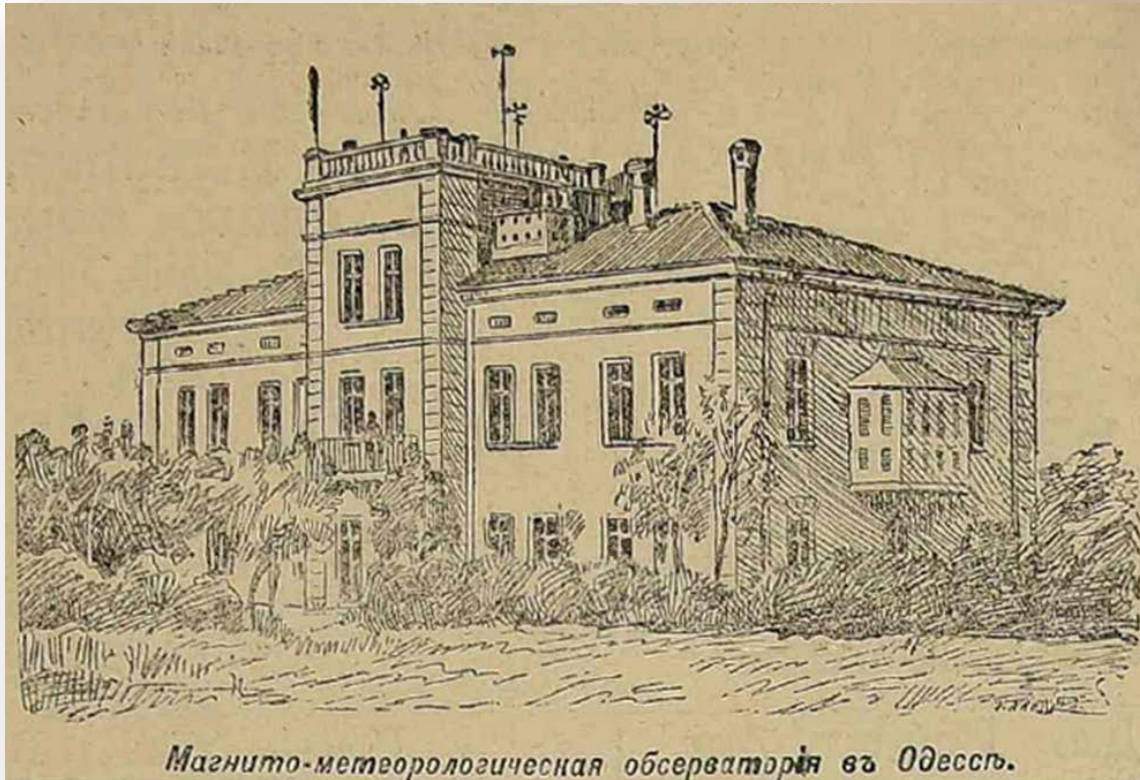
**Лапшин Василь Іванович
(1809–1888)**

14 січня 1883 р. при Імператорському Новоросійському університеті був організований кабінет фізичної географії як навчально-допоміжна установа по кафедрі фізики і фізичної географії. До складу кабінету увійшла також метеорологічна станція 2-го розряду, яка була створена ще у 1865 р. з ініціативи першого завідувача кафедри фізики та фізичної географії, професора **В. І. Лапшина**. Містилася вона на другому поверсі головного корпусу на Дворянській вулиці на спеціальному балконі.

Трохи пізніше для неї було придбано багато цінних інструментів, на даху головного університетського будинку був влаштований особливий майданчик для установки зовнішніх частин анемографа, зібрані і приведені в дію деякі самописні прилади. Господарською частиною станції завідував І. Я. Точидловський.

Тимченко Йосип Андрійович
(1852—1924)

Ця станція стала основою для створення під керівництвом професора О. В. Клосовського нової магніто-метеорологічної обсерваторії Новоросійського університету на Малому Фонтані, поблизу Одеси (1894), з багатьма самописними інструментами, спеціально для неї побудованими університетським механіком **Й. А. Тимченком**.

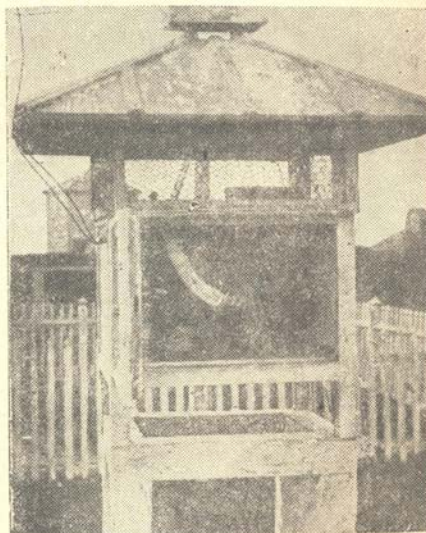
Деякі думки в галузі практичної метеорології

І. Точидловський

Евапорометрична будка М. К. Софотерова

(В порядку обговорення)

Питання про визначення випаровування не можна покищо вважати за цілком розв'язане. Всі відомі досі евапорометри не дають змоги повністю розв'язати питання про кількість води, що випаровується з поверхні ґрунту або з поверхні води. Для того, щоб можна було уявити собі хоч би порядок цієї величини на метстанціях, найчастіше вживають евапорометрів Вільда, які ставлять у звичайних психрометричних будках. Ніхто, здається, не заперечуватиме, що в таких умовах випаровування відбувається далеко не так, як у природних умовах. Отже, шукаючи кращих умов для встановлення евапорометрів, колишній зав. метвідділу Одеської досвідної станції М. К. Софотеров запропонував новий зразок будки для евапорометра.

Евапорометрична будка М. К. Софотерова

Як видно з малюнок будка Софотерова складається з скриньки, закритої з усіх боків, в якій стоять терези евапорометра і на віддалі 20 см. від верхнього дна скриньки, на чотирьох стовпчиках, прикріплений дашок, що звисає в усі боки сантиметрів на 20. Чашка евапорометра міститься під дахом, над верхнім дном скриньки, щоб повітря над чашкою не застоювалося. Щоб забезпечити чашку з водою від нападу птахів, проміжок між стовпчиками затягнений сіткою з широкими, до 20 мм., дірочками.

ВІСНИК
МЕТЕОРОЛОГІЇ та ГІДРОЛОГІЇ

(колишній „Погода й Життя“)

місячний науково-популярний журнал

№ 3—4

БЕРЕЗЕНЬ—КВІТЕНЬ

1936
XI рік
ВИДАННЯВидає Головний Управління Єдиної Гідрометслужби УСРР
Київ—1936103
159

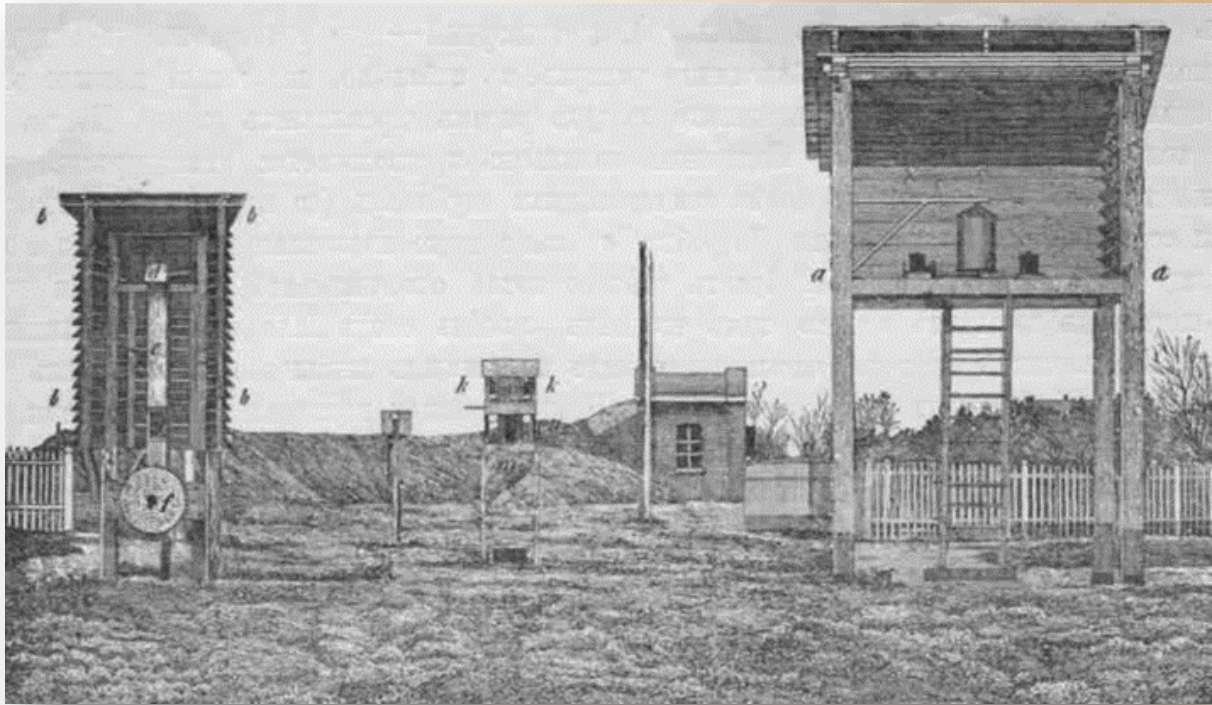
Точидловський І. Деякі думки в галузі практичної метеорології / І. Точидловський // Вісник метеорології та гідрології. - 1936. - № 3-4. - С. 37-43.
Шифр: 103/159

При тому, що обсерваторія мала таку кількість різноманітних приладів і посібників, вона була і навчально-допоміжною установою,

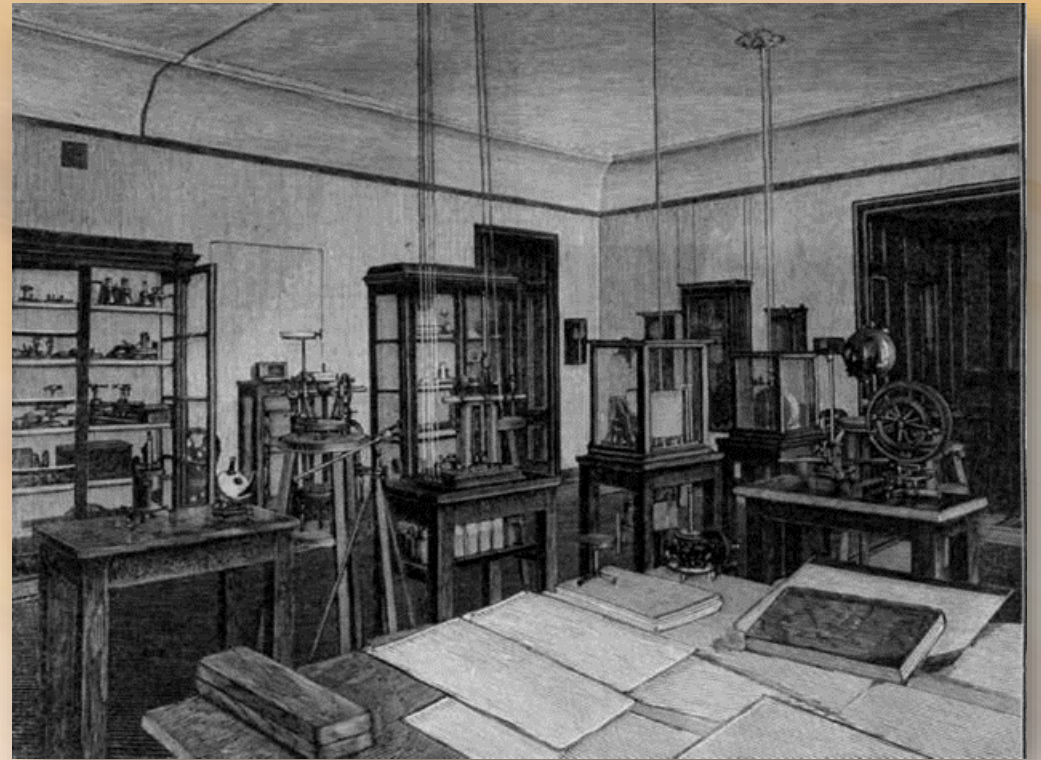

в якій студенти могли знайомитися з різними методами фізико-географічних досліджень.

Багато часу І. Я. Точидловський приділяв науковим дослідженням з програми магніто-метеорологічної обсерваторії, де у 1906–1910 рр. він був штатним спостерігачем. Одночасно він склав магістерський іспит у 1907 р. та був зарахований на посаду приват-доцента кафедри фізики і фізичної географії. У 1912 р. захистив при Київському університеті магістерську дисертацію, а у 1917 р. був обраний екстраординарним професором кафедри фізики та фізичної географії ІНУ.

Термометричні павільйони магніто-метеорологічної обсерваторії

Зал самописних приладів магніто-метеорологічної обсерваторії

В його магістерській дисертації «Ночное лучеиспускание» (1912) аналізуються вимірювання випромінювання над колоссям стиглого жита, над оголеною ділянкою розпушеній ґрунту, над рідкісною скошеною травою, над поверхнею кущів бузку. І. Я. Точідловський встановив 21 залежність випромінювання від хмарності, часу заходу і сходу сонця, виявив існування при безхмарному небі двох максимумів нічного випроміню-

вання і т. п. Ця складна проблема досі привертає увагу багатьох дослідників, і дана робота все ще не втратила інтересу.

З 1898 по 1922 рр. І. Я. Точідловський паралельно з роботою в університеті викладав фізику і математику в середніх учбових закладах Одеси, а також читав лекції робітникам в Одеській міській народній аудиторії, де організував фізичний факультет, який згодом став основою фізичного кабінету Одеського політехнічного інституту.

И. Я. ТОЧИДЛОВСКИЙ.

Приват-доцентъ ИМПЕРАТОРСКАГО Новороссійскаго университета.

НОЧНОЕ ЛУЧЕИСПУСКАНИЕ

ОДЕССА.
Типографія „Техникъ“, Екатерининская, № 58.
1912.

нѣ показаній даннаго актинометра съ абсолютнымъ привело къ слѣдующей простой формулѣ

$$J_t = kL_t,$$

гдѣ J_t количество энергии, излученной однимъ квадратнымъ сантиметромъ горизонтальной черной плоскости за время t ;

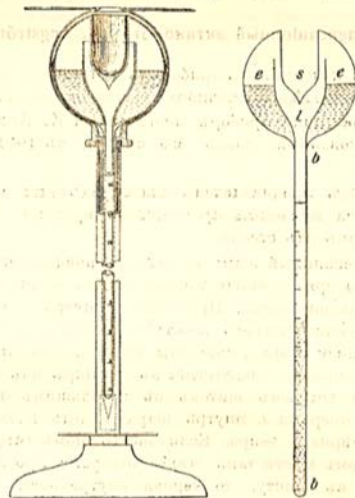

Рис. 4.

L_t —повышеніе столбика жидра въ трубкѣ b ; k —нѣкоторая постоянная, опредѣляемая для каждаго отдѣльнаго прибора путемъ сравненія его съ абсолютнымъ актинометромъ.

Такимъ образомъ, средняя величина ночного лучеиспусканія

$$g = \frac{J_t}{t} = \frac{kL_t}{t}$$

Въ статьѣ приведенъ рядъ чиселъ, полученныхъ для величины лучеиспусканія одновременно актинометромъ абсолют-

Точидловский И. Я. Ночное
лучеиспускание / И. Я.
Точидловский. - Одесса :
Техник, 1912. - 162 с.
Шифр: 102/460

Його перші публікації були вміщені в популярному, на той час, журналі «Вестник опытной физики и элементарной математики» (ВОФЕМ).

XL Сем.

№ 11—12.

Вѣстникъ Опытной Физики

и

ЭЛЕМЕНТАРНОЙ МАТЕМАТИКИ.

№ 479—480.

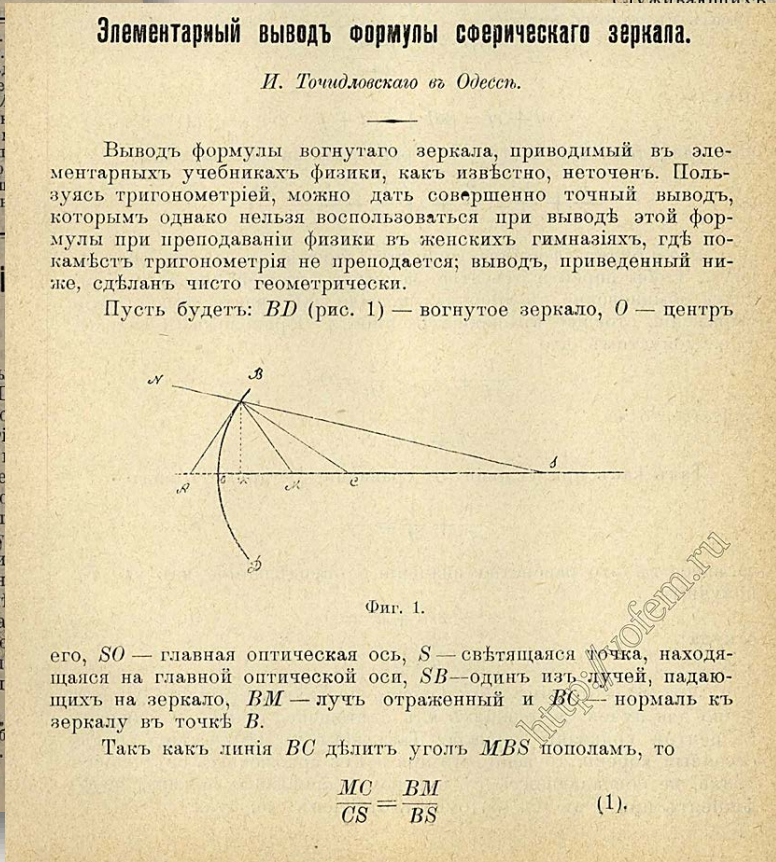
Содержание: Новѣйшіе успѣхи наблюдательной актинометрии. *И. Я. Точидловскаго.* — Лекція по арифметикѣ для учителей. *Проф. Ф. Клейна.* — Растворы. *Г. Бруни.* (Окончаніе). — О необходимости новыхъ изслѣдъ относительно силы тяготѣнія. *Н. Морозова.* — Простое изложенеіе ученому міру притяженія и о вычисленіи массъ въ солнечной системѣ. *Г. Д.* — Построенеіе корней квадратнаго уравненія. — Научная хроника: Измѣнѣнія въ некоторыхъ минералахъ подъ влияніемъ катодныхъ лучей. Величина заряда электрона. Новое определеніе механическаго эквивалента теплоты. Восьмой спутникъ Юпитера. О химическомъ дѣйстви эманаций радія. — Рецензіи: Проф. П. О. Сомовъ. Векторіальный анализъ и его приложенія. *В. Гагана.* — Задачи для учащихся №№ 121—126 (5 сер.) — Рѣшенія №№ 763, 887, 891, 897, 898, 918, 934 (4 сер.) — Объявленія.

Новѣйшіе успѣхи наблюдательной актинометрии

И. Я. Точидловскаго.

Какъ ни сложна и разнообразна жизнь нашей планеты обусловлена исключительно притокомъ солнечной радиации. И скромному, приблизительно, подсчету годовой приходъ этой радиации исчисляется числомъ $1,68 \times 10^{21}$ гр.-калорій. Не вся энергия солнечнаго пучка усваивается землею: часть ея теряется, отражаясь въ планетное пространство, другая же, болѣе значительная, превращается въ различныя формы жизни нашей планеты. Понятно почему изученіе количества и распределенія солнечной энергии на поверхности земли и въ ея атмосферѣ составляетъ основную задачу физики земнаго шара. Отдѣлъ физической географіи, занимающій изученіемъ солнечной радиации, носитъ, какъ известно, названіе актинометрии. Актинometрія основана около семидесяти лѣтъ назадъ трудами Гершеля, Форбеса, Пулье и др. Развитие актинометрии чрезвычайно медленно и въ настоящее время не достигло еще того совершенства, какого достигли другіе, гораздо болѣе развитыя метеорологіи. Причиной такого медленнаго развитія

*) Извлечено изъ изданія: Последняя страница журналовъ "Математическое Обзоріе" и "Извѣстия магнитно-метеорологической обсерваторіи Императорскаго Новороссійскаго университета", основанныхъ проф. И. Я. Точидловскимъ.

Элементарный вывод формулы сферического зеркала.

И. Точидловскаго въ Одессѣ.

Выводъ формулы вогнутаго зеркала, приводимый въ элементарныхъ учебникахъ физики, какъ известно, неточенъ. Пользуясь тригонометріей, можно дать совершенно точный выводъ, которымъ однако нельзя воспользоваться при выводѣ этой формулы при преподаваніи физики въ женскихъ гимназіяхъ, гдѣ покаместъ тригонометрія не преподается; выводъ, приведенный ниже, сдѣланъ чисто геометрически.

Пусть будетъ: BD (рис. 1) — вогнутое зеркало, O — центръ

Фиг. 1.

его, SO — главная оптическая ось, S — свѣтящаяся точка, находящаяся на главной оптической оси, SB — одинъ изъ лучей, падающихъ на зеркало, BM — лучъ отраженный и BC — нормаль къ зеркалу въ точкѣ B .

Такъ какъ линія BC дѣлитъ уголъ MBS пополамъ, то

$$\frac{MC}{CS} = \frac{BM}{BS} \quad (1).$$

ОПЫТЫ и ПРИБОРЫ.

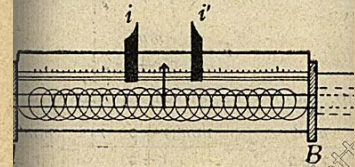
Приборы, предложенные Коммиссіей Новороссійскаго Общества Естествоиспытателей.

И. Точидловскаго въ Одессѣ.

Нѣсколько лѣтъ тому назадъ изъ числа членовъ Общества Естествоиспытателей была издана для выработки типовъ приборовъ, необходимыхъ курсу физики преимущественно въ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ. Результатомъ работъ этой коммисіи между прочимъ, нѣсколькихъ приборовъ, до сих поръ опубликованныхъ, но, по моему мнѣнію, весьма заслуживающихъ вниманія.

Одинъ изъ нихъ — динамометръ проф. *Θ. Н. Шведова*.

Динамометры типа Реньо страдаютъ тѣмъ недостаткомъ, что ружина въ нихъ обыкновенно скручена, а динамометра можно измѣрять лишь по отклоненію ружины проф. Шведова (фиг. 1) пружины.

Фиг. 1.

Въ этомъ динамометрѣ ружина не скручена, а замѣнена двумя параллельными дисками, въ которыхъ пригнѣзжены диски пружины слегка растянутой и концъ

XXXV Сем.

№ 3.

Вѣстникъ Опытной Физики

и

ЭЛЕМЕНТАРНОЙ МАТЕМАТИКИ.

№ 411.

Содержание: Памяти Теодора Никифоровича Шведова. *И. Я. Точидловскаго.* — Электроны и свѣтотѣныя явленія. (Продолженіе). *Проф. А. Рам.* — Ортодиагональный четырехугольникъ. (Окончаніе). *Е. Григорьева.* — Научная хроника: Профессоръ Ланглей. *Н. Адамовича.* — Задачи для учащихся, №№ 719—724 (4 сер.) — Рѣшенія задачъ, №№ 599, 620, 621. — Объявленія.

Памяти Теодора Никифоровича Шведова. ¹⁾

И. Я. Точидловскаго.

12-го декабря 1905 года скончался, на 67-омъ году жизни, отъ припадка сердечной жабы одинъ изъ старѣйшихъ профессоровъ нашего университета и одинъ изъ первыхъ членовъ Новороссійскаго общества естествоиспытателей, заслуженный профессоръ Теодоръ Никифоровичъ Шведовъ. Смерть Теодора Никифоровича была большою неожиданностію для всѣхъ, стоявшихъ болѣе или менѣе близко къ покойному. Совершенно здоровый и бодрый еще наканунѣ, весь поглощенный детальною отдѣлкою своей послѣдней работы, онъ былъ застигнутъ смертію внезапно и скончался въ полномъ сознаніи, промучившись всего нѣсколько часовъ.

Θ. Н. Шведовъ родился въ г. Киліи Бессарабской губ. 14 февраля 1840 года. Первоначальное образованіе Θ. Н. получилъ въ Одесской 2-ой гимназіи, откуда перешелъ въ Ришельевскій Лицей.

Преподаваніе въ лицей стояло въ это время далеко не на подобающей высотѣ. По мнѣнію тогдашняго попечителя Н. И.

¹⁾ Сообщеніе, читанное въ годичномъ засѣданіи Новороссійскаго общества естествоиспытателей 17 марта 1906 года.

Точидловський І. Я. Клімат м. Одеси (Витяг з 60-рокових спостережень: з 1866 до 1925 р.) / І. Я. Точидловський // Вісті Одеського сільсько-господарського інституту. - 1926. - Вип. 2. - С. 111-115.

Шифр: 148/723

Точидловский И. Я. Краткий очерк климата г. Одессы / И. Я. Точидловский // Сборник по вопросам акклиматизации растений и животных / под. ред. Д. К. Третьякова. - Одесса : Верстатка, 1928. - 8 с.

Шифр: 102/3141

Точидловский И. Я. Ливни в Одессе / И. Я. Точидловский. - Б. м. : Б. и., Б. г. - С. 185-222 с.

Шифр: 102/472

Проф. І. Я. ТОЧИДЛОВСЬКИЙ.

КЛІМАТ м. ОДЕСИ

(Витяг з 60-рокових спостережень: з 1866 до 1925 р.)

31-го грудня 1925 року вийшло 60 років Метеорологічній Станції в Одесі, що було улаштувано у 1866 р. при Новоросійському Університеті та яка з'являється попередницею Геофізичної Обсерваторії, збудованої у 1893 р. за містом, на березу моря.

Шестидесятирічні безперервні спостереження дають вже змогу гадати про характер Одеського клімату з чималою правдоподібністю.

Результати цих довголітніх спостережень в сучасний мент опрацьовано, але, з-за відсутності у Обсерваторії коштів, не може бути надруковано їх повністю. Найголовніші висновки, на мою думку, не позбавлені інтересу.

Клімат Одеси, не вважаючи на недалекоість моря, континентальний. Рокова амплітуда середніх місячних температур досягає 25°,6. Найтепліший у нас місяць липень (23°,0), а найхолодніший—січень (-2°,6). На доданій до цього кривій маємо роковий хід, по пентадах, температури повітря в Одесі. З розгляду цієї кривої видно, що особливо різких коливань температури не спостерігається; правда, коло 7-ої пентади можна чекати недовгочасного підвищення температури, а коло 8-ої-зниження; незначні повертання холоду спостерігаються коло 14-ої пентади, а повертання тепла—коло 54-ої пента-

ЛИВНИ ВЪ ОДЕССѢ.

Штатнаго наблюдателя Магнито-метеорологической обсерватории Императорскаго Новороссійскаго университета И. Я. Точидловскаго.

Разсматривая карту осадковъ на юго-западѣ Россіи, составленную проф. А. В. Клоссовскимъ, на основаніи многочисленныхъ наблюденій съти, видимъ, что не все области нашего края получаютъ одинаковое количество влаги. По общему годовому приходу атмосферной влаги, въ наиболѣе благоприятныхъ условіяхъ находится Ровенскій и Луцкій уѣзды Волынской губерніи, получающіе отъ 600 до 700 мм. осадковъ въ теченіе года. Остальная часть Волынской губерніи, западная и сѣверо-западная часть Подольской губерніи, сѣверная—Кіевской и южная оконечность Крыма получаютъ

С. Карайовича

СБОРНИК

ПО ВОПРОСАМ АККЛИМАТИЗАЦИИ РАСТЕНИЙ и ЖИВОТНЫХ

102 ИЗДАНИЕ ОДЕССКОГО ОБЩЕСТВА АККЛИМАТИЗАЦИИ.

3141 — ПОД РЕДАКЦИЕЙ ПРОФ. Д. К. ТРЕТЬЯКОВА. —

1928 ГОД.

СОДЕРЖАНИЕ: Проф. Точидловский. Краткий очерк климата г. Одессы.

Краткий очерк климата г. Одессы.

Не смотря на то, что Одесса расположена на самом берегу моря, климат ее континентальный с типичными для всего прилежащего к Одессе района, значительными колебаниями температуры, незначительным количеством зимних осадков, летними нечастыми ливнями, постоянными оттепелями среди зимы, нередкими гололедами, постоянными ветрами и т. п.

Главнейший климатический элемент—температура претерпевает в Одессе весьма значительные колебания. Если средняя годовая температура колеблется в небольших пределах 2°,6, то уже разница между температурами отдельных месяцев колеблется, в среднем, в пределах 27°,4; в отдельные годы разница между температурами самого теплого и самого холодного месяцев может быть больше 30°, так в 1890 г. она была 33°,1, в 1893—32°,5 и т. п. За последние 62 года наиболее низкую среднюю температуру (10°,1) имел январь 1893 года, а наиболее высокую (25°,6) август 1890 г. Крайним пределом, до какого с 1866 г. подымалась температура в Одессе, было 35°,8 [19, VII, 1894], а крайним нижним пределом—28°,2 [6, 11, 1871 г.]. Таким образом, за последние 62 года температура воздуха в Одессе колебалась в пределах 64°,0.

З 1917 р І. Я. Точидловський став директором Одеської магніто-метеорологічної обсерваторії і керував нею до самої своєї смерті в 1942 р.

З ім'ям І. Я. Точидловського була пов'язана ідея створення інституту геофізики на Україні, яка обговорювалася 11 серпня 1918 на засіданні «Комісії з вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві» під головуванням В. І. Вернадського.

Важливою подією в культурному житті Південного регіону стало створення в лютому 1918 р. Одеського сільськогосподарського інституту. У створенні, фундації й розвитку інституту в перше десятиріччя значна роль належала видатним вченим того часу професорам Набоких О. Г., Танфільєву Г. І., Сапегіну А. О., Боровикову Г. А., Браунеру О. О., Бориневичу А. А., Бичихіну О. О., Погибку А. І., Єгунову Л.А. та ін. І. Я. Точидловський був одним з найбільш відомих вчених півдня країни. Він мав великий досвід науково-педагогічної діяльності. Обрання його директором новоствореного Одеського сільськогосподарського інституту громадськість сприйняла з великим задоволенням.

Одеський національний політехнічний ун-т

Спочатку, після 1920 р с/г ін-т розташовувався у будівлі Ін-ту шляхетних дівчат і був частиною Політехнічного інституту як факультет, потім отримав будівлю колишньої Одеської семінарії на Канатній вул.

ВІСТІ
ОДЕСЬКОГО
СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ

I вип.

MITTEILUNGEN
DES LANDWIRTSCHAFTLICHEN INSTITUTS IN ODESSA

Heft I.

ОДЕСА

1925—1926 р.

К истории Одесского Сельско-Хозяйственного Института.

Район, именовавшийся Новороссией, по своим физико-географическим и экономическим условиям не имеет равного себе во всем Союзе. Область, охватывавшая прежние губернии Бессарабскую, Херсонскую, Екатеринославскую и Таврическую, отличающаяся своеобразными чертами и особенностями, заслуживает настоящего краткого обзора истории Института. Необходимо отметить, что Одесский Сельско-Хозяйственный Институт, открытый по инициативе профессоров Новороссийского Университета, в значительной мере обязан своим современным состоянием энергии отдельных студентов и студенческих групп. В деле развития ОСХИ преподаватели и активная группа студентов все время работали рука об руку.

Общество Сельского Хозяйства в середине XIX ст. подымало вопрос о неведении в России сельско-хозяйственных учебных заведений, направленных в сторону сухого степного хозяйства, не торопилось.

Проф. И. Я. Точидловский.

196

Точидловский И. Я. К истории Одесского Сельско-Хозяйственного Института / И. Я. Точидловский // Вісти Одеського сільсько-господарського інституту. - Одесса, 1925-1926. - Вип. 1. - С. 191-196.

Шифр: 148/723

Після реорганізації Новоросійського університету, магніто-метеорологічна обсерваторія продовжувала працювати в 1920-і рр. як Геофізична обсерваторія на Малому Фонтані. Її співробітники і директор професор І. Я. Точидловський, проаналізувавши дані метеорологічних спостережень за 60 років (1865-1925), склали нове, дуже важливе для розвитку багатьох галузей народного господарства посібник «Клімат Одеси». У цій роботі вони привели значно більш точні середні і екстремальні показники температур, вологості, хмарності, опадів, швидкості вітрів тощо., ніж це було зафіксовано в більш ранніх кліматичних зведеннях.

Професор І. Я. Точидловський був активним організатором наукових досліджень і креативним адміністратором Одеської геофізичної обсерваторії. Так, разом зі своїм учнем та послідовником М. М. Акимовичем він організував групу синоптиків, яка з тих пір стала складати синоптичні карти погоди.

У 1928 р. при Геофізичній обсерваторії був створений відділ, якому наказувалося передбачення погоди. Цей відділ випускав «Бюлетені погоди», в яких містилися дані гідрометеорологічних спостережень і короткочасні прогнози погоди. В цьому ж році було організовано Південне бюро погоди, яке виділилося зі складу Геофізичної обсерваторії і тривалий час існувало як самостійне Бюро погоди Чорного і Азовського морів.

Двѣ лекціи штатнаго наблюдателя магнито-метеорологической обсерваторіи **ИМПЕРАТОРСКАГО** Новороссійскаго университета **И. Я. Точидловскаго**.

I.

Образованіе зародышевыхъ элементовъ тумана и облаковъ.

Вода въ атмосферѣ испытываетъ длинный рядъ преобразованій, переходя изъ одного агрегатнаго состоянія въ другое. Вопросъ объ элементахъ гидрометеоровъ — о тѣхъ первоначальныхъ частичкахъ, которыя соединяются въ облака, туманъ и т. п., давно привлекалъ къ себѣ вниманіе физиковъ и метеорологовъ, но, повидимому, достаточно освѣтился лишь въ послѣднее время, благодаря новѣйшимъ открытіямъ въ области физики. Юпы, электроны, эманация и въ этомъ отдѣлѣ физическихъ знаній не мало способствовали выясненію сущности явленія.

Точидловскій И. Я. Две лекции штатнаго наблюдателя магнито-метеорологической обсерватории императорскаго Новороссійскаго университета **И. Я. Точидловскаго** / **И. Я. Точидловскій**. — Б. м. : Б. и., Б. г. — 26 с.
Шифр: 102/474

102

Строеніе земной атмосферы по **А. Вегенеру**

102
463

По вопросу о распространеніи земной атмосферы возможны два воззрѣнія: 1) атмосфера, постепенно разрѣжаясь, на нѣкоторой высотѣ заканчивается; 2) атмосфера, постепенно разрѣжаясь, переходитъ въ тотъ газъ, которымъ заполнимаодвездмизветиверомъ очень наглядно резюмируетъ пространство. Если принять границѣ атмосферы не можетъ плотная атмосфера не составности земнаго шара: если тнаполнено тѣми газами, которсферы, то весьма вѣроятно, что вокругъ себя аналогичныя г въ вопросѣ о распространслѣдней точкѣ зрѣнія. Но не интересной работы ¹⁾. Главназемли имѣеть слоистое строеразрѣжающій газъ между

рис. 2. Хотя гипотеза Вегенера и покоится на довольно шаткомъ фундаментѣ, однако считать ее совершенно неприемлемой едва ли возможно. Дальнѣйшія изслѣдованія свѣтовыхъ явленій въ атмосферѣ несомнѣнно должны будутъ или подтвердить справедливость выводовъ, сдѣланныхъ авторомъ, или, наоборотъ, разрушить постройку, созданную путемъ остроумнаго примѣненія разнообразнѣйшихъ фактовъ.

И. Точидловскій.

Одесса. Университетъ.
Кабинетъ Физической Географіи.
1911.

Отд. отт. изъ Журн. Физ.-Хим. Общ. Вып. 6. 1911 г.
Типографія В. Ф. Киришаума, д. М-ва Финансовъ, на Дворц. площ

Точидловскій И. Строение земной атмосферы по **А. Вегенеру** / **И. Точидловскій**. — 13 с. — Отд. отт. из: «Журнал Физ.-хим. общ.» (1911, вып. 6).
Шифр: 102/463

ПРАКТИЧЕСКИЕ РУКОВОДСТВА ДЛЯ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПРИРОДОВЕДЕНИЯ

I

ЧТО МОЖНО В ШКОЛЕ
СДЕЛАТЬ И ПОКАЗАТЬ
ПО

ФИЗИКЕ

СОСТАВИЛ

ПРОФ. И. Я. ТОЧИДЛОВСКИЙ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО УКРАИНЫ
ОДЕССКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ • СЕКЦИЯ ТОЧНОГО ЗНАНИЯ
1922

Что можно в школе сделать и
показать по физике / сост. И. Я.
Точидловский. – Одесса : Гос. изд-
во Украины, 1922. – 238 с.
Шифр: 93/389

Вейнберг Б. П. Краткое руководство к практическим занятиям по
физике / Б. П. Вейнберг, И. Я. Точидловский. – Одесса : Тип.
Акционер. Южно-рус. об-ва печ. дела, 1901. – 368 с.
Шифр: 23/251

Б. П. Вейнберг и И. Я. Точидловский.

КРАТКОЕ РУКОВОДСТВО КЪ ПРАКТИЧЕСКИМЪ ЗАНЯТИЯМЪ ПО ФИЗИКЪ.

ОДЕССА.

Типография Акционернаго Южно-Русскаго Общества Печатнаго Дѣла
(Пушкиска, соб. д. № 20).

1901.

— 111 —
т. е. выражается числомъ разности, приводящихъ вѣсы въ равновѣсїе при погруженїи тѣла въ жидкость.
Для выполненїя условїя $P_1 = 0$ нужно погружаемое тѣло уравновѣсїть, когда оно находится въ воздухѣ, а для выполненїя условїя $P_2 = 1$ нужно взять разности въ воздухѣ, а для выполненїя условїя P_3 и P_4 вытѣсненной тѣломъ воды. Знакъ же — , стоящїй противъ P_2 и P_3 , показываетъ, что разности нужно накладывать на то же плечо коромысла, на которомъ виситъ погружаемое въ жидкость тѣло.
Въ вѣсахъ Мора (рис. 53) эти условїя выполнены благодаря слѣдующему устройству.
Въ нихъ нѣтъ чашекъ, а на концѣ одного раздѣленнаго на десять равныхъ частей плеча коромысла, привѣшенъ на платиновой

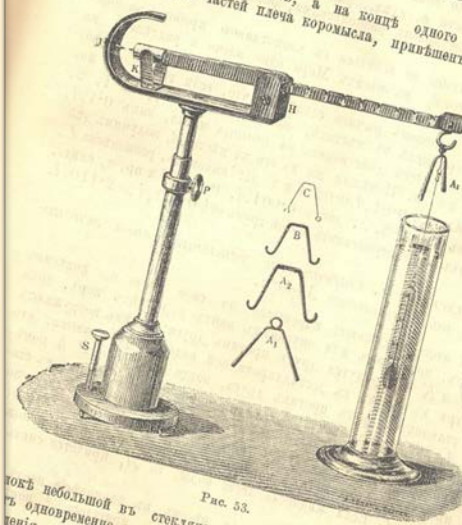
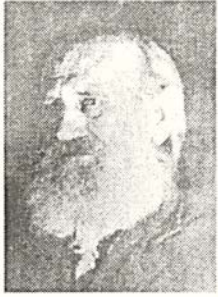

Рис. 53.
гокъ небольшой въ стеклянномъ футлярѣ термометръ, который
одновременно и тѣломъ, погружаемымъ въ жидкость, и для
ченїя температуры жидкости. На концѣ другого плеча вѣсовъ
виситъ грузъ A , уравновѣшивающїй термометръ въ воздухѣ (этотъ

**Література про
Ігнатія Яковича Точидловського**

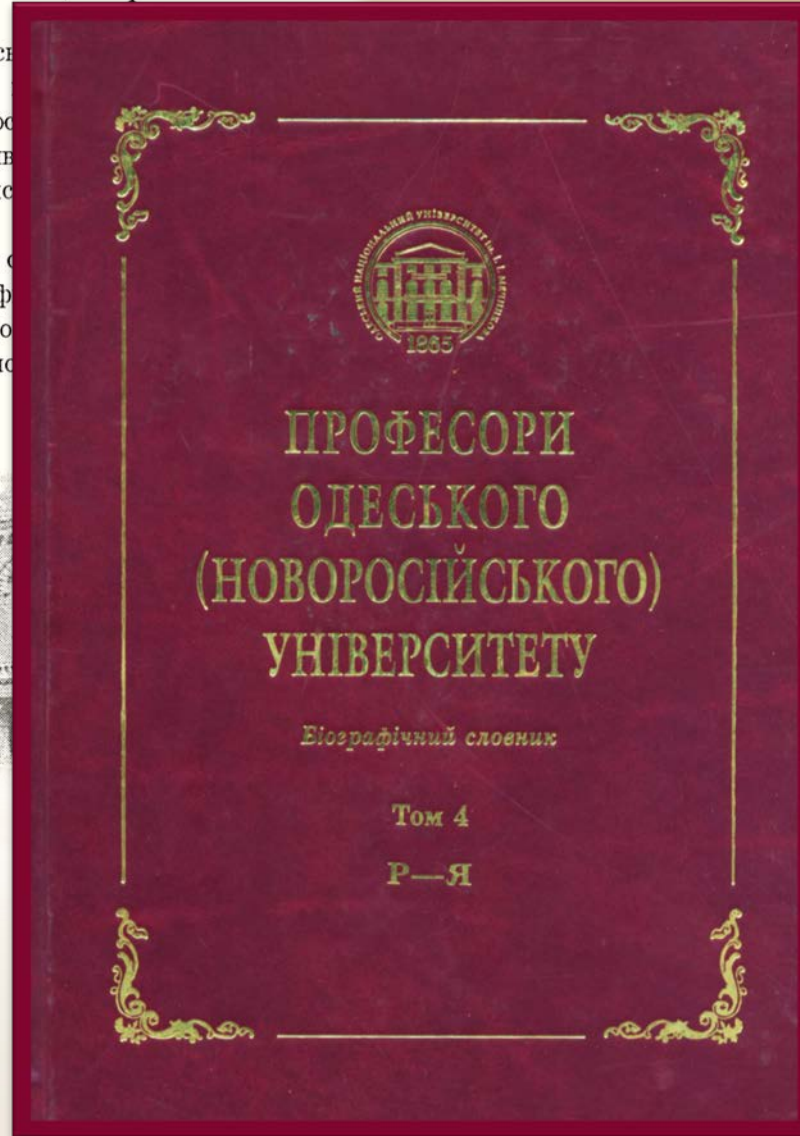
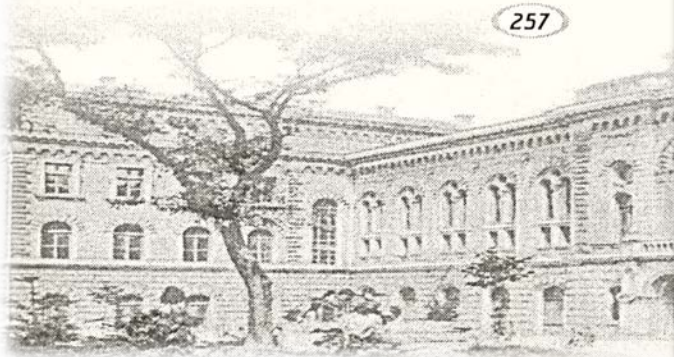

ТОЧИДЛОВСЬКИЙ Ігнатій Якович

Метеоролог, кліматолог, геофізик

Ігнатій Якович Точидловський народився в с. Хорівому Тираспольського повіту Одеської губернії 1 червня 1871 р. Середню освіду закінчив у 1887 р. У 1889 р. вступив до Одеського університету на фізико-математичного факультету Новоросійського університету, який закінчив у 1893 р.

Після закінчення університету за поданням одеського університету був зарахований лаборантом при фізико-математичного факультету. Виконував обов'язки лекційного лаборанта, працював з студентами математичного та природознавчого факультетів.

Амброз Ю. О. Точидловський Ігнатій Якович / Ю. О. Амброз // Професори Одеського (Новоросійського) університету : біогр. слов. Т. 4 : Р-Я / відп. ред. В. А. Сминтина ; упоряд. та бібліогр. ред.: В. П. Пружина, В. В. Самодурова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. - Вид. 2-е, допов. - Одеса, 2005. - С. 257-260.
Шифр: 15/10452

ВКЛАД ФИЗИКОВ
ОДЕССКОГО (НОВОРОССИЙСКОГО)
УНИВЕРСИТЕТА В РАЗВИТИЕ НАУКИ
В ОДЕССЕ
1920-1933

нетизма в Одесской магнито-метеорологической обсерватории, будучи ивват-доцентом Новороссийского университета. В том же 1919 г. проф. льштам пригласил М. А. Аганина на работу в Одесский политехниче- ут, где он занял должность руководителя практическими занятиями в лаборатории. С марта 1922 г. М. А. Аганин был назначен заведующим институтом ОПИ. В этом же году он там получил звание профессо- сть заведующего кафедрой физики. В 1924 г. ученый сконструировал ля Магнитно-метеорологической обсерватории, а также пиргеограф и интегральный для регистрации эффективности излучения. Огром- нием для науки страны явилась магнитная съемка побережья Черно- о морей. За эту ответственную работу М. А. Аганин был премирован влением гидрометеорологической службы СССР и Киевским управ- Украины. Много лет своей жизни М. А. Аганин отдал изучению зако- ния дождя, исследуя влияние электрических зарядов на образование ияние. Исследования, связанные с проблемой искусственного дождя до конца его жизни.

ординарный профессор физико- го факультета Новороссийского универ- й Яковлевич Точидловский (1871–1942) м Одесской магнито-метеорологической и руководил ею до самой своей смерти в рупным специалистом в области клима- и сельскохозяйственной метеорологии. ован процесс ночного лучеиспускания, о зависимость от облачности, времени а солнца. Его интересовали проблемы одышевых элементов тумана и ливне-

Я. Точидловского была связана первая нститута геофизики на Украине, кото- 11 августа 1918 г. на заседании «Комис- се законопроекта об основании Укра- и наук в Киеве» под председательством

Точидловский
Игнатий Яковлевич

Вклад физиков Одесского (Новороссийского) университета в развитие науки в Одессе, 1920–1933 / авт.-сост.: М. А. Подрезова, В. В. Самодурова, Е. С. Мурашко ; науч. ред. В. А. Смынтына ; библиогр. ред. Е. В. Суровцева ; ОНУ им. И. И. Мечникова, Науч. б-ка. – Одесса : Астропринт, 2010. – 326 с. : ил. – (Развитие науки в Одесском (Новороссийском) университете). Шифр: 93/17635

Н. Н. Акимович И. Я. Точидловский : к 95-летию со дня рождения / Н. Н. Акимович // Человек и стихия. Настольный гидрометеорологический календарь, 1966. - Л. : Гидрометеорологическое изд-во, 1965. - С. 73.
Шифр: 103/464

И. Я. ТОЧИДЛОВСКИЙ

К 95-летию со дня рождения

Игнатий Яковлевич Точидловский родился 1 июня 1871 г. в с. Прохорово Тираспольского уезда. В 1889 г. он поступил на физико-математический факультет Одесского университета, который закончил в 1893 г.

Оставшись работать здесь же, в университете, лаборантом на кафедре физики, он увлекся вопросами механики и математики и написал свои первые статьи «Центробежная машина Тимченко», «Машина Торре для решения уравнений», а в 1898 г. — первую работу по метеорологии «Искусственная капля». Там же, на кафедре физики, под руководством крупного физика-экспериментатора профессора Ф. Н. Шведова он приобрел глубокие технические знания.

Заинтересовавшись жизнью атмосферы, происходящими в ней процессами, И. Я. Точидловский в 1906 г. (по предложению профессора А. В. Клоссовского) перешел на должность наблюдателя Одесской магнитно-метеорологической обсерватории.

В 1908 г. Точидловский выдержал при физико-математическом факультете Одесского университета магистерские экзамены и был принят в число приват-доцентов университета по кафедре физической географии и метеорологии. Здесь он стал читать лекции по курсу общей метеорологии. К этому времени им уже были написаны ценные для того времени работы: «Образование зародышевых элементов тумана», «Новейшие успехи наблюдательной актинометрии» и «Ливни в Одессе».

Совместно с проф. М. А. Аганиным в 1910 г. Игнатий Яковлевич написал работу «Подъемы метеорографа на змеях».

В 1912 г. вышла из печати его большая монография «Ночное лучеиспускание», которую в 1915 г. он представил в Киевский университет в качестве диссертации на соискание ученой степени магистра физической географии.

В 1917 г. Игнатий Яковлевич был назначен экстраординарным профессором Одесского университета по кафедре физики и физической географии, а 20 августа того же года — директором Одесской магнитно-метеорологической обсерватории.

Несмотря на чрезвычайную занятость в университете, он много времени уделял педагогической работе вне стен уни-

верситета: начиная с 1898 г. он был преподавателем женской гимназии, где читал физику и математику, лектором начертательной геометрии в Одесском художественном училище; кроме того, он читал лекции по методике преподавания физики для молодых учителей на курсах при Одесском учебном округе и лекции по физике в Одесской городской аудитории, которая в то время являлась поистине народным университетом для рабочих города.

И. Я. Точидловский прекрасно понимал роль учителя в формировании молодого поколения. «Все будущее величие России, все благо родного народа — в руках учителя, и с него много спросит будущая история», — говорил он.

Будучи директором Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич продолжал дело, начатое профессором А. В. Клоссовским. Он старался всячески расширить деятельность отделов обсерватории, восстановить работу отдела земного магнетизма вдали от города, упорядочить хозяйство обсерватории. И он добился в этом существенных результатов. Одновременно И. Я. Точидловский продолжал вести научные исследования: в 1923 г. были опубликованы его монографии «Воздухоплавание» и «Воздухолетание», а затем он написал работу «Климат Одессы»; в последние годы своей жизни он занимался вопросами теплопроводности почвы.

Умер И. Я. Точидловский вдали от места своей постоянной работы, в Москве, 24 февраля 1942 г.

Н. Н. АКИМОВИЧ